

El català com a problema

Informe: L'actualitat de la llengua catalana a les portades de la premsa madrilenya (2011 – 2014)

Per Enric Rodon

Introducció

Enmig d'un clima polític remogut i volàtil marcat per la victòria amb majoria absoluta del Partit Popular a les eleccions generals del 20 de novembre de 2011 i per les manifestacions a favor de la independència de Catalunya i la convocatòria de consulta per l'autodeterminació, la llengua catalana ha esdevingut un dels factors clau en les tensions entre els governs espanyol i la Generalitat de Catalunya mentre que, alhora, també afecta les diferents comunitats lingüístiques i socials de l'estat espanyol.

Enmig d'aquesta espiral de fets hi destaquen les intencions de l'actual ministre de cultura espanyol, José Ignacio Wert, d'aprovar la Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa (LOMCE, en castellà). D'ençà de la publicació de l'avantprojecte de llei, el text va suscitar moltes discrepàncies als territoris plurilingües i, en especial, en l'entorn dels Països Catalans, sobretot, per les incendiàries declaracions del mateix ministre, quan en seu parlamentària va afirmar que l'interès del Govern espanyol era “espanyolitzar als nens catalans”.

Presentada el 17 de maig de 2013 i aprovada el 28 de novembre del mateix any, la Llei Wert considera les assignatures d'aprenentatge de les llengües cooficials, com el català, com assignatures d'especialització opcionals, quan en les anteriors lleis orgàniques d'educació es consideraven assignatures troncales.

En aquestes circumstàncies, els mitjans de comunicació tenen un paper cabdal en l'explicació dels fets, però també en la cristal·lització de les opinions i de les ideologies en l'opinió pública d'un tema tan complex. Per aquest motiu, és interessant analitzar com els principals diaris editats a Madrid expliquen a la societat un dels principals trets diferencials entre ambdós territoris.

Especialment, és interessant saber com enfoquen la seva visió a través de les portades, ja que, amb elles, els mitjans i els grups editorials condicionen l'agenda a la resta de mitjans, a les institucions polítiques i, de retruc, a la societat en general.

Aquest estudi es concep com una ampliació temporal i un aprofundiment temàtic de l'acurat Informe Mèdia.cat “L'actualitat catalana a les portades de la premsa espanyola 2011-2013” realitzat per Vera Giró i Maria Manyosa i n'aprofita algunes de les eines d'anàlisi metodològiques proposades per l'equip d'investigació.

Objectius

Així doncs, aquest estudi analitza el tractament informatiu dels principals diaris editats a Madrid respecte dels aspectes relacionats amb la llengua catalana durant els últims quatre anys amb la intenció de:

- Comprovar el nombre de notícies que afecten la llengua catalana a les portades dels rotatius i analitzar-ne el contingut temàtic.
- Avaluar el tractament informatiu de les peces publicades i determinar el punt de vista de les informacions tractades.

Esquema tècnic

L'objecte d'anàlisi d'aquest estudi són les portades dels quatre principals diaris editats a Madrid segons audiència. Basat en les dades de l'Oficina de Justificació de Difusió (OJD) de juny de 2014, l'estudi analitza *El País* (276.000 lectors), *El Mundo* (156.000 lectors), *l'ABC* (134.000 lectors) i *La Razón* (84.000 lectors).

El període d'anàlisi comprèn des del 20 de novembre del 2011 fins al 31 d'agost del 2014. En total, 1.014 dies amb un buidatge de 4.036 portades.

Criteris de selecció de la mostra

Seguint els criteris establerts en la investigació “L'actualitat catalana a les portades de la premsa espanyola 2011-2013”, i un cop adaptats a la casuística d'aquest treball, els criteris de selecció de mostra són:

- **Criteri lingüístic (i nomenclatura)**

D'entre les portades analitzades, **s'han seleccionat aquelles que fessin referència explícita en el seu titular a la llengua catalana** en qualsevol de les seves variants dialectals i en qualsevol de les àrees temàtiques dels periòdics analitzats.

També s'han seleccionat aquelles que, malgrat que no esmentessin la llengua en el titular, **ho fessin en el text que l'acompanya**, sempre i quan s'hi referissin directament.

A més, s'han triat aquelles portades que tractessin el català dins de la peça, encara que fos d'una manera velada, sense referir-s'hi directament. Per exemple, totes aquelles que usessin fórmules com “las regiones con dos lenguas” (*ABC*, 04/12/2012), o “lenguas cooficiales del estado”.

- **Criteri de rellevància**

D'entre les portades seleccionades sota el criteri lingüístic, s'han subclassificat segons la importància que ocupin en la portada seguint aquestes pautes:

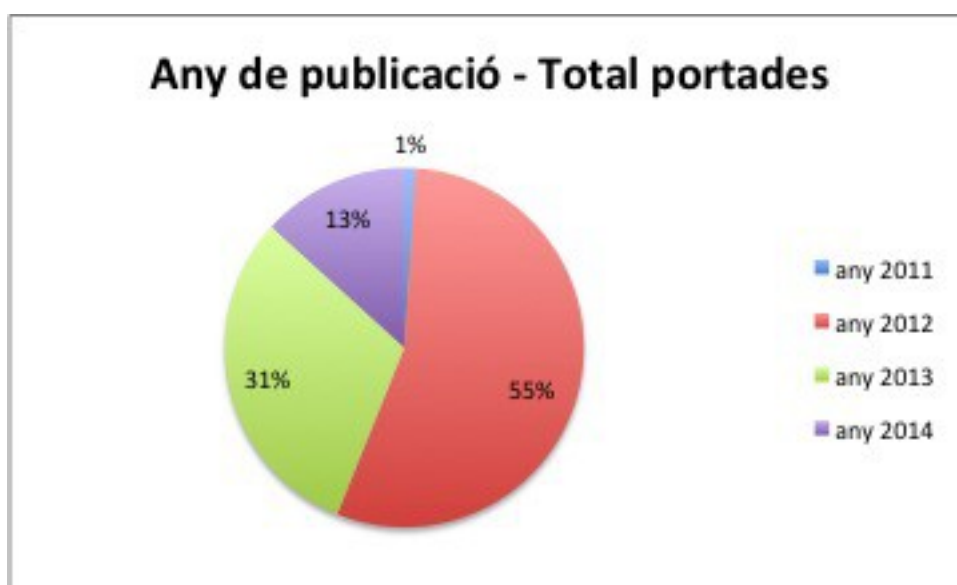
1. Notícia principal de la portada (o notícia d'obertura)
2. Segona notícia en grau d'importància
3. Resta de notícies de la portada que no són ni la d'obertura ni la segona, sovint en format breu.

Anàlisi quantitativa

Només 98 portades —el 2,4% de les analitzades— han fet referència a alguna notícia relacionada amb la llengua catalana.

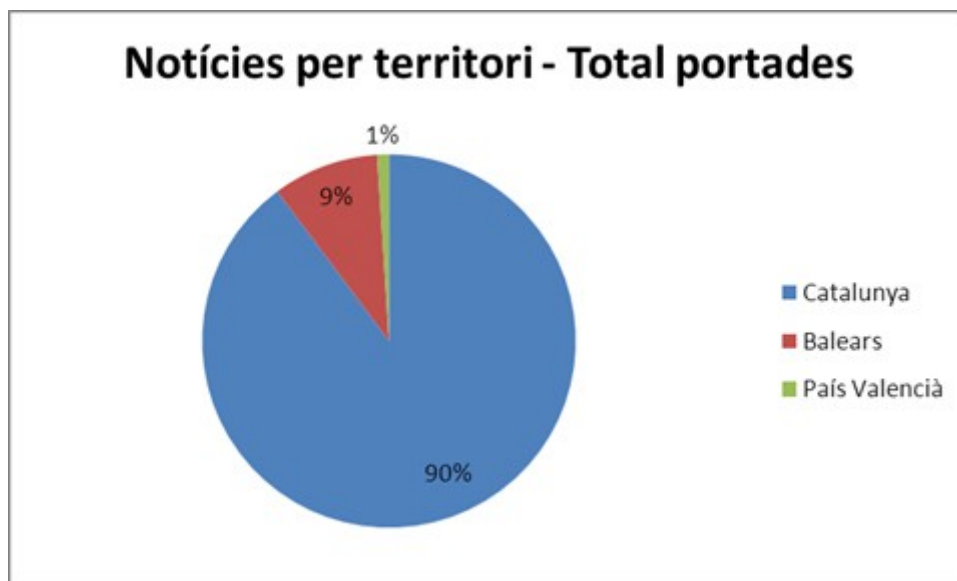
Per diaris, qui n'ha publicat més ha estat *El Mundo*, amb 47, seguit de *La Razón* i de *l'ABC*, que ho han fet 19 vegades. En canvi, el diari que menys vegades ha dut el tema en portada ha sigut *El País*, amb 13. D'aquestes dades se n'extreu que rotatiu d'Unidad Editorial ocupa gairebé el 46% del total i, per tant, ha sigut el rotatiu madrileny que hi ha posat més èmfasi.

En l'eix temporal, l'any mediàticament més calent va ser el 2012, ja que acumula el 55% de les aparicions totals. En la majoria de casos, aquestes portades fan referència a les reaccions polítiques suscitàdes per l'avantprojecte de llei de la LOMCE o per les mateixes declaracions del ministre Wert.

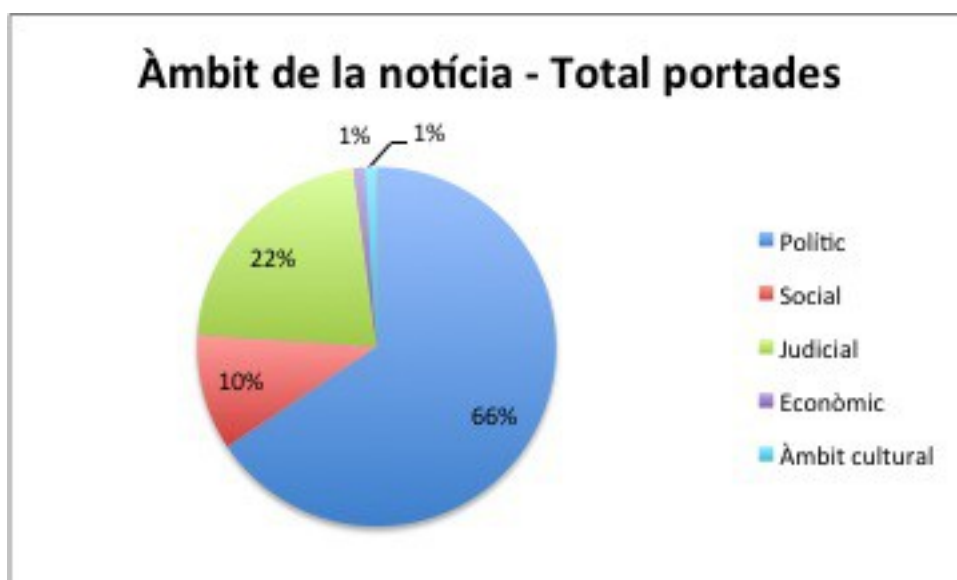
Si s'analitza l'àmbit geogràfic de les notícies publicades, es detecta que el 90% de les peces publicades fan referència a Catalunya, mentre que el País Valencià només ocupa espai en una de cada cent portades.

Per diaris es detecta que, durant el període analitzat, *l'ABC* va parlar exclusivament de Catalunya i va obviar la resta de territoris catalanoparlants. El cas de *La Razón* és similar, amb un 95% al principat i un 5% a les Balears. Pel que fa a *El Mundo*, les Balears hi apareixen en el 13% dels casos, mentre que Catalunya ho fa en el 87% restant. L'únic diari que fa referència al País Valencià és *El País*, però ho fa de manera anecdòtica (8%). Així doncs, el rotatiu del grup Prisa segueix la tendència i focalitza les seves portades en un 77% a Catalunya i en un 15% per a les illes.

Per àmbits, la informació política destaca d'entre la resta. En dos terços del total de portades seleccionades, el fet noticiable és de caràcter polític. Mentre que només un 1% és cultural. La informació de tribunals ocupa el 22% dels titulars i se centra especialment en les resolucions del Tribunal Suprem i del Tribunal Constitucional espanyols que recolzen l'aplicació de la LOMCE.

Focalitzant l'estudi exclusivament en el 2012, s'observa que tant *El País* (100%), com *El Mundo* (72%) com *La Razón* (60%), van donar preponderància al tractament polític de la informació sobre la llengua catalana. Només *l'ABC* té un empat tècnic entre el tractament polític i la informació judicial (44%).

La investigació ha valorat també el nivell d'importància dins de la portada segons l'àrea que ocupa i el percentatge de fotografies i imatges il·lustratives que contenen. Aquestes

qüestions formals són un bon indicador per saber el nivell de rellevància que el diari li dóna a la notícia.

L'estadística demostra que en gairebé la meitat dels casos (47%) en què un afer relacionat amb el català surti en portada, apareixerà com a titular d'obertura de l'edició. Així doncs, tot i no ser un tema molt habitual en els rotatius, quan el tema apareix ho fa amb força. Sobretot, succeeix en les edicions d'*El País*, on en un 61% de les vegades, el català ha estat el titular principal.

Pel que fa als suports fotogràfics, del buidatge se n'extreu que un terç de les informacions publicades han dut una imatge que recolza visualment el titular. Els diaris que més imatges utilitzen són *l'ABC* i *La Razón*, en un 42% i un 36% de les ocasions, respectivament. Tot i això, cal advertir al lector que ambdós diaris tenen un format molt visual, proper al tabloide, mentre que *El País* i *El Mundo* són rotatius amb més text que imatge.

Anàlisi qualitativa

Amb aquesta anàlisi es busca mesurar la temperatura del to que usen els diaris per tractar el tema. Cal advertir, però, que qualsevol anàlisi qualitativa depèn dels ulls de l'investigador. Per tal de minimitzar biaixos interpretatius, durant el procés de buidatge d'informació es van catalogar les notícies segons el to informatiu. Posteriorment, s'han seleccionat casos representatius de tots tres punts de vista per tal d'analitzar el vocabulari emprat.

Així doncs, el 60% de les portades tractaven els temes referents a la llengua catalana d'una manera negativa pels interessos dels catalanoparlants. Les visions neutrals, aquelles que no es posicionen en cap dels dos bàndols, es redueixen a un 34%, mentre que les notícies que es publiquen a favor dels interessos dels catalanoparlants només són un 6% del total de portades analitzades.

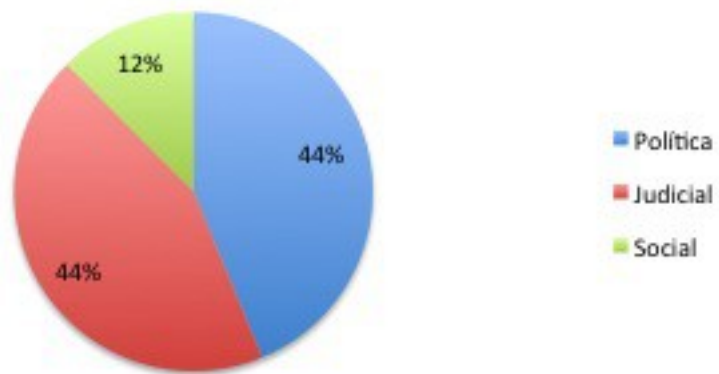

Si es posa la lupa sobre de cada diari, es comprova que *l'ABC* i *La Razón* són els diaris més parcials a favor dels interessos del govern espanyol. En el seu cas, no tracten cap tema des d'una òptica pro-catalana. Però no només això, es posicionen en contra un 84% i un 68% respectivament.

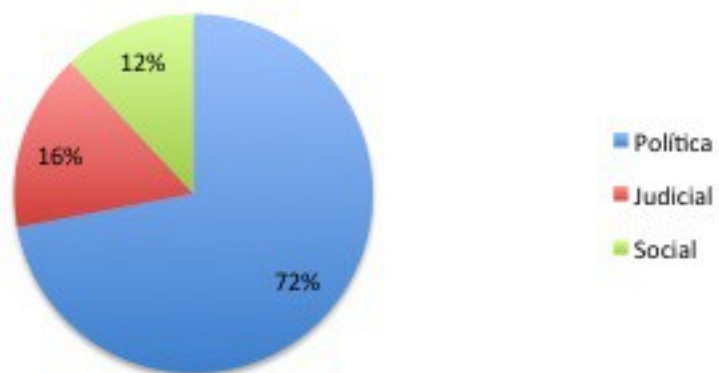
Per la seva banda, *El Mundo* enfoca negativament la problemàtica en el 58% dels casos, però en un 10% de les ocasions, el seu punt de vista es posiciona a favor dels postulats pro-llengua catalana. Això succeeix pel seu incisiu seguiment de la Llei Wert i de les posteriors sentències dels alts tribunals de l'Estat espanyol. Pel que fa a *El País*, es consolida com el diari més neutral en aquest aspecte, ja que es manté en terrenys imparcials el 53% de les vegades.

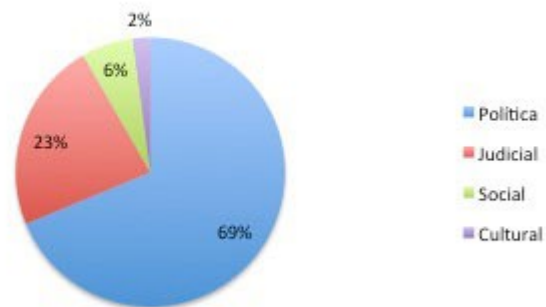
Temàtica - ABC (2012)

Temàtiques - El Mundo (2012)

Temàtiques - El País (2011 - 2014)

Titulars

D'entre totes les portades analitzades s'han seleccionat els titulars que, a parer de l'investigador, resulten més rellevants per entendre de quina manera s'han tractat els afers de la llengua catalana als diaris madrilenys. S'han remarcat aquells conceptes o usos verbals que donen pistes del punt de vista que els diaris analitzats volen oferir als seus lectors sobre el tema tractat i s'han analitzat breument des d'un punt de vista lèxico-argumentatiu.

Exemples de punt de vista negatiu

- *Mas, **forzado** a permitir el 50% de las clases en castellano (El Mundo, 29 de març de 2014)*

En aquest exemple s'observa la contundència del verb emprat. Forçar significa obligar a algú a fer alguna cosa sense el seu consentiment. Cal destacar també la personalització del govern de la Generalitat en la figura del seu president. Aquesta tècnica és recurrent en els mitjans analitzats per tal de desgastar o enaltir la imatge política d'algú.

- *El Gobierno cree que Mas usa la escuela para el **adoctrinamiento** (El Mundo, 22 de març de 2014)*

Aquest titular fou titular de portada de l'edició d'El Mundo. En ell es comprova com el diari es posiciona a favor del govern espanyol, ja que, a banda de destacar el seu missatge, usa el concepte adoctrinar, és a dir, infondre opinions.

- *Mas **desafia** a la Justicia y no ejecutará el fallo del TSJC que obliga a dar clases en castellano si un alumno lo pide (La Razón, 11 d'abril de 2013)*

La Razón és un dels diaris més bel·ligerants amb la posició catalana envers de la Llei Wert. A banda de la personalització de la decisió del Govern de la Generalitat, el rotatiu titula amb el verb desafiar que, literalment, significa provocar a un combat a una lluita o a una competició, segons el DIEC.

- Educación VS. **Sectarismo**: La consejera catalana **plantó al ministro al grito de <<la lengua es innegociable>>** y se negó a hacer declaraciones **ante el escudo de España** (La Razón, 5 de desembre del 2012)

Un altre cop, *La Razón* carrega les tintes amb paraules dures com “secta” o “crit”. Però, a més, interpreta l’actitud de la consellera d’educació catalana, Irene Rigau i li atribueix un regust d’ultratge als símbols nacionals espanyols.

- La **xenofobia** lingüística de la Generalitat: **Al paro por no hablar catalán** (ABC, 7 de novembre de 2012)

L’*ABC* interpreta el cas particular d’un ciutadà magrebí que es va quedar sense feina per no poder obtenir el certificat d’arrelament com un atac xenòfob. Literalment, aquest titular ve a dir que la Generalitat odia els estrangers per qüestions d’idioma.

- Wert <<**vigilará**>> que en Cataluña se pueda estudiar en español (El Mundo, 1 de febrer de 2012)

El lector torna a assistir a un exemple de personificació. En aquest cas, la personificació és positiva, ja que un vigilant és algú que està atent i posa la seva atenció al que pot passar.

Exemples de punt de vista neutral

Els següents exemples són formalment neutrals, però usen el punt de vista del lector per posicionar-se veladament sobre el contingut de la notícia. Això significa que, a simple vista, el titular no excedeix el límit de la notícia per esdevenir una opinió, com s’ha observat abans, sinó que deixa entreveure la línia editorial del rotatiu.

- *El Estado **financiará** la enseñanza en español y se la **descontará** a Cataluña* (El Mundo, 18 de maig de 2013)
- *Las regiones con dos lenguas darán al menos la mitad de clases en castellano* (ABC, 4 de desembre de 2012)
- *Mas **amplía la desgravación fiscal** por fomento del catalán* (ABC, 20 d’agost de 2012)
- *Cataluña **amplía la inmersión lingüística** a las guarderías* (El Mundo, 14 de desembre de 2012)
- “Los novísimos” de las letras catalanas: Una generación de escritores en los 50 utilizan **el catalán de forma natural** (El País, 18 i 19 d’abril de 2014)

Aquest titular constitueix l'únic exemple d'una peça cultural dedicada a la llengua catalana que s'ha detectat en tota l'anàlisi. Com es pot comprovar, el seu contingut és innocu i no té cap tipus de valoració envers la llengua.

Conclusions

- **Una presència desigual, però sempre contundent**

Els afers relacionats amb la llengua catalana no són, ni de bon tros, majoritaris entre els rotatius madrilenys de més tirada. Però quan hi apareix, té molts números de ser el titular principal del dia. *El Mundo* és, amb escreix, el diari que més publica sobre notícies relacionades amb la llengua catalana, però ho fa des d'una òptica política i amb oposició a aspectes com la immersió lingüística o la retolació dels comerços en català.

- **La llengua catalana, una arma política**

En els últims anys, l'actualitat de la llengua catalana s'ha mesurat des d'un punt de vista polític. La llei Wert i les seves reaccions polítiques, el seguiment de les resolucions judicials dels alts tribunals espanyols i casos particulars sobre possibles afectats per les polítiques lingüístiques de la Generalitat de Catalunya són els aspectes més freqüents. Sobta veure que només hi ha un sol tema en portada en més de 1.000 dies que tracti algun tema relacionat amb el català des del vessant cultural.

- **Punt de vista parcial i visió negativa**

L'anàlisi qualitativa demostra que la informació sobre el plurilingüisme i la seva regulació han estat molt marcada per la línia editorial del diari. En la majoria de casos, el tractament ha sigut parcial i ha usat fórmules verbals i conceptes que deixaven entreveure la línia editorial del diari.

- **Una arma política... que apunta cap a Catalunya**

En relació amb els dos punts anteriors, l'estudi denota una tendència clara a usar les notícies en portada per tractar la llengua catalana com un afer gairebé exclusiu del territori català. Així doncs, nou de cada deu portades fan referència explícita a Catalunya, mentre que, en matèria lingüística, els altres territoris catalanoparlants queden relegats a posicions irrelevantes.

- **2012, l'any amb més presència mediàtica**

Sense cap mena de dubte, l'any 2012 va ser l'any amb més presència del català en els rotatius madrilenys de més tirada. El tema més recurrent van ser les reaccions polítiques i judicials envers de la publicació de l'avantprojecte de llei de la LOMCE. A partir de llavors, els temps de publicació entre portada i portada s'espaien cada cop més i el català només torna al focus mediàtic quan hi ha alguna reacció més envers de la llei Wert. En detriment d'això, el procés independentista i les suposades irregularitats financeres de la família Pujol han centrat l'atenció mediàtica en l'últim any i mig.